

Aktiivtöö. Ei taha ja ei tee!

Teema: kehtestav käitumine.

Alateema: keeldumine kahjustavast tegevusest.

Õpitulemused. Õpilane:

- demonstreerib õpituatsioonis, kuidas keelduda ennastkahjustavast tegevusest*.

Vajalikud materjalid. Juhtumikaardid, tühjad sedelid, töölehed.

Taust. Töö võimaldab õpilastel turvalises keskkonnas keeldumist harjutada. See loob eeldused osata ära öelda reaalse elu keerulisemates olukordades ennast või teisi kahjustavatest tegevustest, sh öelda ei uimastitele.

Tunni sissejuhatus. Küsige õpilastelt, milliste ettepanekutega nad tavaliselt meelsasti nõustuvad. Seejärel küsige, millistele ettepanekutele nad tahaksid vastata ei. Lõpuks küsige, millal peab vastama ei. Tooge kõigi küsimuste juures näiteid ka oma kogemustest.

Põhitegevused

1. Jaotage õpilased väikestesse rühmadesse ning andke igale rühmale üks kollane juhtumikaart. Paluge rühmadel juhtumid läbi arutada ning valida sobilikud vastused (õigeid ja valesid vastuseid ei ole). Hea oleks, kui sama juhtumit saavad käsitleda kaks rühma. Arutage juhtumid ja vastused ühiselt läbi.
2. Seejärel jagage igale rühmale üks sinine juhtumikaart ning paluge kirjutada kaardile mitu varianti, kuidas selles olukorras ei öelda. Arutage juhtumid ja vastused ühiselt läbi.
3. Kolmandaks andke igale rühmale tühi sedel. Paluge mõelda ise üks juhtum, kus peaks ei ütleva, ning kirjutada see sedelile. Seejärel paluge kaart edasi anda järgmisele rühmale, kes kirjutab juhtumi juurde ühe viisi, kuidas selles olukorras öelda ei. Seejärel antakse kaart taas edasi järgmisesse rühma, kes lisab oma viisi keelduda. Kaardid ringlevad niikaua, kuni kõik rühmad on igale kaardile kirjutanud. Arutage kõik juhtumid ja vastused koos klassiga läbi.
4. Seejärel paluge igal rühmal omal valikul üks juhtum kas kollase või sinise kaardi pealt koos ei ütlemisega ette mängida. Pärast rollimänge arutage ühiselt, miks lapsed mõnikord ei keeldu, kuigi nad seda tegelikult sooviksid, ning mis mängitud näidetes võiks olla kasutatav igapäevaelus.
5. Jaotage õpilastele töölehed ja paluge väljatoodud ei-ütlemise viisid jaotada selles olukorras sobivaks ja mitesobivaks (efektiivseteks ja ebaefektiivseteks). Pärast ülesande täitmist arutage ühiselt, millised viisid on efektiivsed ja millised mitte, leidke põhjendused. See ülesanne võib jääda ka koduseks tööks, kuid sel juhul arutage vastused järgmisel tunnil ühiselt läbi.

Kokkuvõte ja põhisõnum. Mõnikord on vaja keelduda nii võõraste kui ka oma sõprade ettepanekutest. Oskus õigel ajal ei öelda ja endale kindlaks jääda aitab hoiduda enda tervisele kahjulikest tegevustest ja teiste soovide järgi talitamisest.

Lõiminguvõimalused. Töö pakub võimalusi lõiminguks eesti keele (keeldumise sõnastamine) ja kunstiopetusega (juhtumikaartide põhjal koomiksitate joonistamine).

Kasutatud kirjandus

1. Kull, M, Saat, H, Kiive, E, Kuusk, E, Kõiv, K 2002. Sotsiaalsete toimetulekuoskuste õpetus. Õpetajaraamat 1.–3. klassile. Tallinn, Avita.

Juhtumikaardid (paljundamiseks kollasele paberile)

Oled sõbraga poes. Näed, et sõber paneb kommipaki taskusse. Sõber ütleb, et sina ka paneksid, sest see on nii põnev ja te ei jää vahele. Kuidas käitud?

- Ütlen ei, sest ma ei taha varastada.
- Teen nii, nagu sõber ütleb, sest ma ei taha olla argpüks.
- Lähen minema ja räägin juhtunust vanematele.
- Ütlen: "Jäta järele, see on kuritegu."

Lähed tuttavaga koos trenni. Tee pealt leiatega pooliku suitsupaki. Tuttav ütleb, et võtame suitsud kaasa ja lähme proovime neid maja taga suitsetada. Kuidas käitud?

- Võtame paki kaasa.
- Küsin: "Kas sa ei tea, et suitsetamine on kahjulik ja lapsed ei tohi selliseid asju teha?"
- Ütlen: "Ei, me ei võta seda kaasa, sest me ei tea, kelle oma see on ja mis seal sees on."
- Ütlen: "Mina ei taha, aga kui sina tahad, siis võid võtta ja minna maja taha. Mina lähen trenni."

Kehalise kasvatuse tunni ajal leiad klassikaaslasega kooli staadionilt kasutatud süstla. Kaaslane teeb ettepaneku võtta süstal ja minna sellega teisi hirmutama. Kuidas käitud?

- Ütlen: "Ei, ma ei puutu seda, see võib ohtlik olla." Lähen õpetaja juurde ja räägin leiust.
- Ütlen: "Lahe mõte, lähme, jah!"
- Karjun: "Lolliks oled läinud või?!"
- Jooksin minema.

Isa ostis uue arvuti ja palus sul seda mitte kasutada, kui teda kodus ei ole. Sulle tulevad külla kaks naabrilast ja nad tahavad mängida üht arvutimängu. Kuidas käitud?

- Ütlen: "Isa ei lubanud mul arvutit kasutada, kui teda kodus pole. Peame ta ära ootama, siis saame mängida."
- Panen arvuti tööle, sest isa ei saa nagunii aru, et olen vahepeal arvutit kasutanud.
- Ütlen: "Ma ei taha toas mängida, lähme praegu parem õue."
- Ütlen: "Ma ei tohi arvutit üksi käima panna, see on uus. Kui tahate arvutiga mängida, siis lähme teie poole."

Juhtumikaardid (paljundamiseks sinisele paberile)

Oled onu sünnipäeval. Onu täiskasvanud poeg pakub sulle šampanjat. Sinu vanemad ei ole lubanud sul kunagi alkohoolseid jooke juua.

Kuidas ütled ei? Paku mitu varianti!

-
-
-
-

Pärast klassiõe sünnipäeva hakkad koju minema. Klassiõe isa ütleb, et ta võib su autoga ära viia. Sa ei taha temaga sõitma minna, sest ta on õlut joonud.

Kuidas ütled ei? Paku mitu varianti!

-
-
-
-

Sõber näitab sulle, et tal on koolis paugutajad kaasas. Ta kutsub sind pärast tunde kooliõuele paugutama. Sa tead, et selline tegevus on ilma täiskasvanute juuresolekuta ohtlik.

Kuidas ütled ei? Paku mitu varianti!

-
-
-
-
-

Mängid sõpradega hoovis. Tulevad suuremad naabripoisid ja suitsetavad. Nad pakuvad sulle ka proovida.

Kuidas ütled ei? Paku mitu varianti!

-
-
-
-

Juhtumikaardid (paljundamiseks sinisele paberile)

Oled sõbranna Evelyni juures. Te õpite koos ja pärast mängite lauamänge. Sul hakkab pea valutama ja sa kurdad seda sõbrannale. Evelyn toob köögist tabletid ja pakub sulle.

Kuidas ütled ei? Paku mitu varianti!

- O
- O
- O
- O

Oled raamatukogus ja tahad sõbraga koos laenutada üht raamatut avariilult. Järjekord on aga pikk. Sõber ütleb, et võtame raamatu niisama kaasa, ta ei viitsi järjekorras seista.

Kuidas ütled ei? Paku mitu varianti!

- O
- O
- O
- O

Oled klassiga matkal. Te jääte ööbima mere äärde telkimiskohta. Teie lähedal peatub rühm võõraid inimesi. Õhtul tuleb üks nendest sinu telgi juurde ja pakub sulle punast värvi jooki juua.

Kuidas ütled ei? Paku mitu varianti!

- O
- O
- O
- O
- O

Turnid õues ronimispuudel, kui sinu juurde tuleb võõras naine. Ta kutsub sind kaasa, sest tahab sulle üht põnevat raamatut kinkida.

Kuidas ütled ei? Paku mitu varianti!

- O
- O
- O
- O

Tööleht

Sobimatust tegevusest keeldumiseks on palju viise. Kõik need ei anna aga soovitud tulemust või tekitavad uusi konflikte. Loe läbi allolevad näited ja värvi need ringid, mille järel olev keeldumisviis sulle kõige paremini sobib. Sobivaid võib olla ka mitu!

Oled koolikaaslasega koos bussis. Ta hakkab sinu kõrvalistme katteriiet lõhkuma ja ütleb, et sina sama teeks ja istme sisu välja urgitseks.

- Ütlen: "Ma ei taha lõhkuda, see on nõme."
- Ei tee kaaslasest välja, istun vaikselt oma kohal ja vaatan mujale.
- Hakkan kõva häälega appi karjuma.
- Tõusen püsti ja lähen järgmises peatuses maha, kuigi see pole veel minu peatus.
- Lähen ja ütlen bussijuhile, et üks laps lõhub istet.
- Ütlen: "Lõpeta ära, kas sa ise tahaksid istuda katkisel istmel?!"
- Lõõn kaaslast vastu kätt ja karjun: "Lollakas oled või?!"
- Ütlen: "Ma ei taha pahandustesse sattuda. Sina ka ei peaks lõhkuma, selle eest saab karistada."
- Lähen istun teise kohta.
- Ütlen: "Minu meelest see tegevus küll lõbus pole. Tead, mul on üks Juku naljadega raamat kaasas, vaatame parem seda, saame kõvasti naerda."

